ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
NIAL FENNELLY
της 23ης Οκτωβρίου 1997 *

Περιεχόμενα

I — Εισαγωγή ..... I - 898

II — Νομικό και πραγματικό πλαίσιο ..... I - 898

A — Διατάξεις του κοινοτικού δικαίου ..... I - 898

B — Η γερμανική νομοθεσία ..... I - 901

Γ — Πραγματικά περιστατικά και εθνική διαδικασία ..... I - 901

III — Παρατηρήσεις ..... I - 904

A — Ερώτημα 1α ..... I - 904

B — Ερώτημα 1β ..... I - 905

Γ — Ερώτημα 2 ..... I - 905

IV — Ανάλυση ..... I - 906

A — Ο κανονισμός και ο μη διακινούμενος εργαζόμενος ..... I - 907

B — Εμπίπτει πρόσωπο ευρισκόμενο στην κατάσταση του Kulzer στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού βάσει του άρθρου του 2; ..... I - 911

Γ — Πληροί ένα πρόσωπο όπως ο Kulzer τις απαιτήσεις για τη χορήγηση οικογενειακής παροχής ή επιδόματος τέκνου βάσει του κανονισμού και, ειδικότερα, βάσει των κεφαλαίων 7 και 8 του τίτλου III αυτού; ..... I - 913

Δ — Μπορεί ένα πρόσωπο στη θέση του Kulzer να επικαλεστεί δικαιώματα βάσει άλλων διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων της Συνθήκης; ..... I - 917

V — Πρόταση ..... I - 920

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

I — Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως που έχει υποβληθεί από το Bundessozialgericht (Ομοσπονδιακό δικαστήριο επιλύσεως ασφαλιστικών διαφορών) της Γερμανίας θέτει το πρόβλημα του κατά πόσον ένας συνταξιούχος Γερμανός δημόσιος υπάλληλος, ο οποίος ουδέποτε εργάστηκε εκτός Γερμανίας, δικαιούται, βάσει του κοινοτικού δικαίου, γερμανικού οικογενειακού επιδόματος για την κάτοικο Γαλλίας κόρη του που απέκτησε από την αποβιώσασα Γαλλίδα σύζυγό του, όταν το εν λόγω επίδομα παρέχεται κανονικώς μόνο για κατοικούντα στη Γερμανία τέκνα. Τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν ρητώς τα άρθρα 2, παράγραφος 3, και 73 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 [1], και όπως, στη συνέχεια, τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3427/89 του Συμβουλίου, της 30ής Οκτωβρίου 1989 [2] (στο εξής: κανονισμός) [3]. Επομένως, η υπόθεση θέτει ζητήματα που αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 1, στοιχείο α', σημεία i και ii, ζ' και ι', του άρθρου 2, παράγραφος 1, του άρθρου 4, παράγραφος 4, των άρθρων 76 και 77, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α', και του παραρτήματος Ι, σημείο Ι, Γ, του κανονισμού.

1 — ΕΕ 1983, L 230, σ. 6.

2 — ΕΕ 1989, L 331, σ. 1.

3 — Σύμφωνα με το άρθρο 3 του κανονισμού 3427/89, η τροποποίηση που ο κανονισμός αυτός επέφερε στο άρθρο 73 του κανονισμού ισχύει από τις 15 Ιανουαρίου 1986. Στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, το Bundessozialgericht ανέφερε ότι, όπως είναι επόμενο, το εν λόγω τροποποιηθέν κείμενο του κανονισμού είναι αυτό που ισχύει επί των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως. Όμως, η τροποποίηση που ο κανονισμός 3427/89 επέφερε στο άρθρο 76 του κανονισμού άρχισε να ισχύει μόλις από την 1η Μαΐου 1990.

II — Νομικό και πραγματικό πλαίσιο

Α — *Διατάξεις του κοινοτικού δικαίου*

2. Το άρθρο 1, στοιχείο α', σημεία i και ii, του κανονισμού ορίζει ότι:

«Για την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού:

α) ως "μισθωτός" και "μη μισθωτός" νοείται, αντίστοιχα, κάθε πρόσωπο:

i) το οποίο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνεχίσεως της ασφαλίσεως κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς·

ii) το οποίο είναι ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους, στους οποίους εφαρμόζεται

ο παρών κανονισμός, στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που καλύπτει όλους τους κατοίκους ή το σύνολο του ενεργού πληθυσμού:

— όταν οι τρόποι διαχειρίσεως ή χρηματοδοτήσεως του συστήματος αυτού επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό του ως μισθωτού ή μη μισθωτού, ή

— ελλείψει τέτοιων κριτηρίων, όταν το πρόσωπο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνεχίσεως της ασφαλίσεως κατά άλλου κινδύνου καθοριζομένου στο παράρτημα I, στο πλαίσιο συστήματος δημιουργηθέντος προς όφελος των μισθωτών ή μη μισθωτών ή ενός συστήματος αναφερομένου στο σημείο iii ή, ελλείψει τέτοιου συστήματος στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, όταν το πρόσωπο αυτό ανταποκρίνεται στον ορισμό του παραρτήματος I (...).»

3. Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3, του κανονισμού ορίζει ότι:

«1. Ο παρών κανονισμός ισχύει για μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στην νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη ή απάτριδες ή πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους μέλους, καθώς και για τα μέλη της οικογενείας τους και για τους επιζώντες τους.

(...)

3. Ο παρών κανονισμός ισχύει για τους δημόσιους υπαλλήλους και για το εξομοιούμενο προς αυτούς, σύμφωνα με την εφαρμοζόμενη νομοθεσία, προσωπικό κατά το μέτρο που υπάγονται ή υπήχθησαν στην νομοθεσία κράτους μέλους, επί της οποίας έχει εφαρμογή ο παρών κανονισμός.»

4. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού προβλέπει:

«1. Ο παρών κανονισμός ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως:

α) παροχές ασθενείας και μητρότητας·

β) παροχές αναπηρίας, περιλαμβανομένων εκείνων που προορίζονται για την διατήρηση ή βελτίωση της ικανότητος βιοπορισμού·

γ) παροχές γήρατος·

δ) παροχές επιζώντων·

ε) παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών·

στ) επιδόματα λόγω θανάτου·

ζ) παροχές ανεργίας·

η) οικογενειακές παροχές.»

5. Το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού ορίζει:

«Ο παρών κανονισμός δεν ισχύει για την κοινωνική και ιατρική πρόνοια, ούτε για τα συστήματα παροχών υπέρ θυμάτων του πολέμου ή των συνεπειών του, ούτε για τα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων ή των προς αυτούς εξομοιουμένων.»

6. Το άρθρο 73 του κανονισμού έχει ως εξής:

«Ο μισθωτός ή μη μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δικαιούται, για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, τις οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφος του κράτους αυτού, με την επιφύλαξη των διατάξεων του παραρτήματος VI.»

7. Το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού έχει ως εξής:

«2. Οι παροχές χορηγούνται, οποιοδήποτε και αν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος συντάξεως ή τα τέκνα, κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) στον δικαιούχο συντάξεως που οφείλεται δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνον κράτους μέλους, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο για τη σύνταξη (...).»

8. Το παράρτημα I, σημείο I, Γ, στοιχείο α', του κανονισμού προβλέπει:

«Αν ο γερμανικός φορέας είναι ο αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών, σύμφωνα με τον τίτλο III, κεφάλαιο 7, του κανονισμού, θεωρείται, κατά την έννοια του άρθρου 1, περίπτωση α', σημείο ii, του κανονισμού:

α) "ως μισθωτός", πρόσωπο ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά του κινδύνου της ανεργίας ή πρόσωπο το οποίο λαμβάνει σε συνάρτηση με την ασφάλιση αυτή, παροχές εις χρήμα λόγω ασθενείας ή ανάλογες παροχές (...).»

Β — *Η γερμανική νομοθεσία*

9. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 1, και το άρθρο 2, παράγραφος 1, του Bundeskindergeldgesetz (ομοσπονδιακού νόμου περί επιδομάτων τέκνου, στο εξής: BKGG) της 14ης Απριλίου 1964 [4] ορίζει ότι κάθε πρόσωπο που κατοικεί ή διαμένει συνήθως στη Γερμανία δικαιούται Kindergeld (επίδομα εξαρτώμενου τέκνου) για τέκνα που ομοίως κατοικούν ή διαμένουν εκεί [5]. Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 5, τα τέκνα που ούτε κατοικούν ούτε διαμένουν στη Γερμανία δεν λαμβάνονται υπόψη όσον αφορά την παροχή του επιδόματος τέκνου. Ωστόσο, το άρθρο 42, παράγραφος 2, ορίζει ότι ο BKGG δεν θίγει την εφαρμογή των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Έτσι, είναι δυνατή η εφαρμογή των άρθρων 73 και 77 του κανονισμού. Το Kindergeld παρέχεται έως ότου το τέκνο φθάσει την ηλικία των 18 ετών· μπορεί όμως να χορηγείται και μέχρι την ηλικία των 21 ετών, εφόσον το τέκνο είναι άνεργο, ή μέχρι την ηλικία των 27 ετών, εφόσον το τέκνο συνεχίζει να σπουδάζει [6].

Γ — *Πραγματικά περιστατικά και εθνική διαδικασία*

10. Ο Kulzer είναι συνταξιούχος Γερμανός αστυνομικός. Κατοικεί στη Γερμανία όπου και λαμβάνει σύνταξη από το Freistaat Bayern (ομόσπονδο κράτος της Βαυαρίας). Είναι πατέρας της Stefanie, η οποία γεννήθηκε το 1974 και μετοίκησε στη Γαλλία το 1983 μαζί με τη Γαλλίδα μητέρα της η οποία είχε διαζευχθεί τον Kulzer. Μετά τον θάνατο της μητέρας της, το 1987, η Stefanie έζησε με τους πάππους της στη Γαλλία.

4 — *BGBl.* I, σ. 265.

5 — Από το 1996, το επίδομα αυτό παρέχεται κανονικώς στους κατοικούντες στη Γερμανία μέσω μειώσεως φόρου βάσει του Einkommensteuergesetz (νόμου περί φόρου εισοδήματος, στο εξής: EStG), όπως τροποποιήθηκε με τον Jahressteuergesetz 1996 της 11ης Οκτωβρίου 1995 (*BGBl.* I, σ. 1250). Το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 1, και το άρθρο 2, παράγραφος 5, του BKGG αποτελούν την πρόσθετη βάση του δικαιώματος προσώπων τα οποία δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του EStG. Πάντ' όλ' αυτά, θα εξακολουθήσω να χρησιμοποιώ τον όρο Kindergeld καθόλη τη διάρκεια των προτάσεών μου.

6 — Άρθρο 32 του EStG, και άρθρο 2, παράγραφοι 2 και 3, του BKGG.

Φοιτούσε στο εκεί σχολείο ενώ ταυτόχρονα, κατά τις διακοπές της, επισκεπτόταν τακτικώς τον Kulzer. Ο Kulzer είχε δηλώσει προς τις γερμανικές αρχές για τη Stefanie την ύπαρξη δεύτερης κατοικίας στη Γερμανία. Ο Kulzer είχε αναλάβει τα έξοδα διαβιώσεως και σπουδών της Stefanie. Από τις γαλλικές αρχές δεν ελάμβανε κανένα επίδομα τέκνου για τη θυγατέρα του.

11. Τον Οκτώβριο του 1988 ο Kulzer ζήτησε από το Freistaat Bayern τη χορήγηση Kindergeld για τη Stefanie βάσει του BKGG. Η αίτησή του απορρίφθηκε στις 27 Ιουλίου 1989, το ίδιο δε συνέβη και με τη διοικητική του ένσταση της 5ης Δεκεμβρίου 1989 καθώς και τη σχετική του αγωγή. Κατά της τελευταίας αποφάσεως προσέφυγε ενώπιον του Landessozialgericht (δευτεροβάθμιο δικαστήριο επιλύσεως ασφαλιστικών διαφορών).

12. Το Landessozialgericht έκρινε ότι, παρά τη δήλωση περί κατοικίας και τις περιστασιακές επισκέψεις της Stefanie, αυτή δεν κατοικούσε μαζί με τον Kulzer υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 5, πρώτη φράση, του BKGG, και του άρθρου 30, παράγραφος 3, του πρώτου βιβλίου του Sozialgesetzbuch (ασφαλιστικού κώδικα). Το Landessozialgericht έκρινε επίσης ότι ο Kulzer δεν μπορούσε να εμπίπτει, ως συνταξιούχος, στις διατάξεις του άρθρου 73 του κανονισμού, καθώς δεν ήταν ούτε εργαζόμενος κατά την έννοια του άρθρου 1 του κανονισμού ούτε δημόσιος υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3. Επιπλέον, το Landessozialgericht αποφάνθηκε ότι το άρθρο 77, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν ετύγχανε εφαρμογής εφόσον η καταβολή του Kindergeld βάσει του BKGG ουδόλως συνδεόταν με τη χορήγηση συντάξεως.

13. Κατά της αποφάσεως αυτής ο Kulzer άσκησε αναίρεση ενώπιον του Bundessozialgericht (ομοσπονδιακού δικαστηρίου επιλύσεως διαφορών επί κοινωνικών ασφαλίσεων, στο εξής: εθνικό δικαστήριο). Υποστήριξε κατ' ουσίαν ότι η θυγατέρα του κατοικούσε στη Γερμανία και ότι, εν πάση περιπτώσει, ουδείς λόγος υφίστατο για να αποκλειστεί ένας συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού.

14. Το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση του Landessozialgericht ήταν σύμφωνη προς τον BKGG. Διατύπωσε αμφιβολίες ως προς το αν ο Kulzer μπορεί να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις του κανονισμού αφού ουδέποτε άσκησε, ως εργαζόμενος, το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Κοινότητας. Ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται επί περιπτώσεων όπου όλα τα πραγματικά στοιχεία περιορίζονται στο έδαφος ενός και μόνον κράτους μέλους και όπου δεν υφίσταται καμία συνάφεια με οποιαδήποτε από τις προβλεπόμενες στο κοινοτικό δίκαιο καταστάσεις [7]. Μολονότι ο τίτλος του κανονισμού αναφέρεται σε μισθωτούς, μη μισθωτούς και μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, από το γεγονός ότι αυτός θεσπίστηκε βάσει του άρθρου 51 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (στο εξής: Συνθήκη), που αφορά μόνον τους διακινούμενους εργαζομένους και τα μέλη των οικογενειών τους, επιβάλλεται να ερμηνευθεί, για να είναι έγκυρος, υπό την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή όταν μόνον ένα μέλος της οικογενείας, και όχι ο ίδιος ο εργαζόμενος, έχει διακινηθεί εντός της Κοινότητας.

7 — Το εθνικό δικαστήριο παραπέμπει στις αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 1987, στην υπόθεση 147/87, Zaoui (Συλλογή 1987, σ. 5511, ειδικότερα σ. 5528)· της 27ης Οκτωβρίου 1982 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 35/82 και 36/82, Morson και Jhanjan (Συλλογή 1982, σ. 3723, ειδικότερα σ. 3736)· της 16ης Δεκεμβρίου 1992 στην υπόθεση C-206/91, Koua Poirrez (Συλλογή 1992, σ. I-6685, ειδικότερα σ. I-6707), και της 22ας Σεπτεμβρίου 1992 στην υπόθεση C-153/91, Petit (Συλλογή 1992, σ. I-4973, ειδικότερα σ. I-4995).

15. Εξάλλου, το εθνικό δικαστήριο δεν αποκλείει τη δυνατότητα να έχει εφαρμογή ο κανονισμός υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, αν η πρώην σύζυγος του Kulzer είχε εργασθεί πριν από τον θάνατό της στη Γαλλία. Καθώς κανένα αποδεικτικό στοιχείο σχετικά με τέτοια εργασία δεν προσκομίστηκε στο εθνικό δικαστήριο, τούτο θεωρεί ότι το γεγονός αυτό καθιστά τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, κατά τον χρόνο που ζούσε η μητέρα της Stefanie, ανάλογα προ εκείνα ως προς τα οποία είχε κριθεί ότι ο κανονισμός είχε εφαρμογή στο πλαίσιο της υποθέσεως Kracht [8]. Απαντώντας σε γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου, ο δικηγόρος του Kulzer δήλωσε ότι η σύζυγος του πελάτη του είχε εργασθεί από το 1979 έως το 1982 στο Μόναχο και ότι είχε επίσης εργασθεί, από το 1983 μέχρι τον θάνατό της το 1987, ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός στη Γαλλία. Δεν είναι σαφές αν αυτή είχε επίσης εργασθεί πριν από τη γέννηση, το 1974, της Stefanie.

16. Το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι Kulzer δεν ενέπιπτε στον ορισμό του μισθωτού ή του μη μισθωτού, σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', του κανονισμού. Τα επιδόματα τέκνου βάσει του BKGG δεν συνδέονται με υποχρεωτική ή προαιρετική ασφάλιση στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, όπως προβλέπεται στο άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο i, του κανονισμού, ο δε τρόπος κατά τον οποίο το γερμανικό σύστημα διευθύνεται και χρηματοδοτείται δεν επιτρέπει σε δικαιούχους να προσδιορίζονται ως μισθωτοί ή μη μισθωτοί, όπως συμβαίνει με το άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο ii, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού. Έτσι, το εθνικό δικαστήριο έκρινε αναγκαίο να εξετάσει, σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο ii, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού, το παράρτημα I, σημείο I, Γ, που ούτε αυτού τις προϋποθέσεις πληρούσε ο Kulzer.

17. Παρ' όλ' αυτά, το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι θα μπορούσε ο Kulzer να θεωρηθεί, παρά το γεγονός ότι ήταν συνταξιούχος, ως δημόσιος υπάλληλος ή πρόσωπο εξομοιούμενο προς αυτόν, και τούτο σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, κατά τρόπον ώστε να μπορεί να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού. Ο BKGG αποτελεί νομοθεσία επί της οποίας εφαρμόζεται ο κανονισμός, οι δε δημόσιοι υπάλληλοι υπόκεινται σ' αυτόν, οπότε οι παροχές χορηγούνται βάσει της κατοικίας στη Γερμανία μάλλον παρά βάσει συγκεκριμένου καθεστώτος εργασίας. Σύμφωνα με τα άρθρα του 27 και 77, ο κανονισμός περιλαμβάνει, για ορισμένους σκοπούς, τους συνταξιούχους στο πεδίο εφαρμογής του και τέτοιοι συνταξιούχοι θεωρούνται, από πλευράς του κανονισμού, ως εργαζόμενοι [9]. Σύμφωνα με το εθνικό δικαστήριο, τα στοιχεία αυτά φάνηκε να συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι οι συνταξιούχοι υπάλληλοι πρέπει να συμπεριληφθούν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2, παράγραφος 3.

18. Όπως ήταν επόμενο, το εθνικό δικαστήριο ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία έως ότου το Δικαστήριο αποφανθεί, σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης, επί των εξής προδικαστικών ερωτημάτων:

«1) α) Τυγχάνει εφαρμογής ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71, ειδικότερα το άρθρο του 73, όταν δεν είναι ο ίδιος ο δικαιούχος, ειδικότερα ο μισθωτός ή ο μη μισθωτός, αυτός που έχει ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας στο εσωτερικό της

8 — Απόφαση της 4ης Ιουλίου 1990 στην υπόθεση C-117/89 (Συλλογή 1990, σ. I-2781).

9 — Απόφαση της 31ης Μαΐου 1979 στην υπόθεση 182/78, Pierik (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 3).

Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά το τέκνο για το οποίο ζητούνται οικογενειακές παροχές;

β) Έχει εν προκειμένω σημασία το γεγονός ότι ο άλλος γονέας, ο οποίος μετοίκησε με το τέκνο σε άλλο κράτος μέλος, εργάσθηκε στο κράτος εκείνο μέχρι τον θάνατό του ως μισθωτός ή μη μισθωτός;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: είναι ένας συνταξιούχος αστυνομικός "δημόσιος υπάλληλος" κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71;»

III — Παρατηρήσεις

19. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Επιτροπή και ο Kulzer. Οι παρατηρήσεις του Kulzer περιορίζονται στην περιγραφή της οικονομικής του καταστάσεως χωρίς να θίγουν κατά τρόπο άμεσο τα νομικά ζητήματα της υπό κρίση υποθέσεως. Στις 14 Αυγούστου 1997 ο Kulzer ζήτησε, σύμφωνα με τα άρθρα 76 και 104, παράγραφος 5, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, την παροχή του ευεργετήματος της πενίας προκειμένου να εκπροσωπηθεί κατά την προφορική διαδικασία πλην όμως το αίτημά του απορρίφθηκε με διάταξη του Δικαστηρίου της 15ης Σεπτεμβρίου 1997. Η Επιτροπή ανέπτυξε προφορικές παρατηρήσεις κατά τη συνεδρίαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1997. Οι παρατηρήσεις της Επιτροπής μπορούν να συνοψισθούν ανά ερώτημα.

A — *Ερώτημα 1α*

20. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση, δεδομένου ότι τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως δεν περιορίζονται στο έδαφος ενός και μόνον κράτους μέλους. Ο τίτλος του κανονισμού αφορά μέλη οικογενείας που διακινούνται εντός της Κοινότητας. Το άρθρο 2 του κανονισμού κάνει λόγο για μισθωτούς που υπόκεινται στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών και για τα μέλη της οικογενείας τους. Στην τέταρτη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου του κανονισμού [10] αναφέρεται ότι ο κανονισμός εφαρμόζεται επί όλων των υπηκόων των κρατών μελών που είναι ασφαλισμένοι στο πλαίσιο συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που έχουν οργανωθεί υπέρ των μισθωτών. Το Δικαστήριο παρέπεμψε τόσο στον τίτλο όσο και στο άρθρο 2 του κανονισμού με την απόφασή του Laumann [11], όπου αποφάνθηκε ότι ο κανονισμός εφαρμόζεται όταν ο επιζών σύζυγος του εργαζομένου μάλλον παρά ο ίδιος ο εργαζόμενος είναι αυτός που έχει ζήσει σε άλλο κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος. Ο κανονισμός τυγχάνει επίσης εφαρμογής επί προσώπου το οποίο απασχολήθηκε στο δικό του κράτος

10 — Δυστυχώς οι αιτιολογικές σκέψεις δεν επαναλαμβάνονται στο ενημερωμένο κείμενο του κανονισμού του 1983.

11 — Απόφαση της 16ης Μαρτίου 1978 στην υπόθεση 115/77 (Συλλογή τόμος 1978, σ. 281).

μέλος, πλην όμως έζησε αλλού [12], καθώς και επί προσώπου το οποίο έζησε και εργάστηκε στο δικό του κράτος μέλος πλην όμως τα τέκνα του έζησαν με τη μητέρα τους η οποία ασκούσε οικονομική δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος του οποίου είχε και την ιθαγένεια [13]. Η Επιτροπή τονίζει επίσης ότι το άρθρο 22 του κανονισμού επιτρέπει στον μισθωτό ο οποίος δεν έχει διακινηθεί εντός της Κοινότητας να αξιώσει ορισμένα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο δικό του κράτος μέλος αναφορικά με ιατρικές παροχές χορηγούμενες εντός άλλου κράτους μέλους [14]. Μόνον όταν όλα τα στοιχεία μιας υποθέσεως περιορίζονται εντός ενός και μόνον κράτους μέλους, πρέπει να θεωρείται ανεφάρμοστος ο κανονισμός [15].

21. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η ερμηνεία που προτείνει δεν υπερβαίνει τη νομοθετική αρμοδιότητα του Συμβουλίου, εφόσον ο κανονισμός εκδόθηκε τόσο βάσει του άρθρου 235 όσο και του άρθρου 51 της Συνθήκης.

Β — *Ερώτημα 1β*

22. Τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως θα ήσαν ανάλογα προς αυτά της υποθέσεως Krachi εάν η πρώην σύζυγος του Kulzer είχε ασκήσει μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα και δεν είχε ζητήσει γαλλικά επιδόματα αντίστοιχα προς τα γερμανικά επιδόματα που επιδιώκει να λάβει ο Kulzer. Το Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη στην υπόθεση εκείνη το κείμενο του άρθρου 76 του κανονισμού όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 3427/89, που δεν είχε εφαρμογή κατά τον κρίσιμο χρόνο, πλην όμως η Επιτροπή εκφράζει αμφιβολίες ως προς το αν η διάταξη αυτή μπορεί, σε οποιαδήποτε από τις δύο εκδοχές της, να ασκήσει επιρροή στην παρούσα διαδικασία. Η μητέρα της Stefanie δεν δικαιούνταν στην πραγματικότητα κανενός αναλόγου γαλλικού επιδόματος, ο δε Kulzer δεν ζήτησε τη χορήγηση του γερμανικού επιδόματος όσο αυτή ζούσε, αποκλειομένης έτσι της σωρεύσεως παροχών, πράγμα που το άρθρο 76 σκοπεί να εμποδίζει.

23. Η Επιτροπή καταλήγει στο ότι το γεγονός ότι η πρώην σύζυγος του Kulzer μπορούσε να ασκεί οικονομική δραστηριότητα στη Γαλλία πριν από το θάνατό της δεν εμποδίζει τον Kulzer να ζητεί τη χορήγηση γερμανικού επιδόματος τέκνου μετά τον θάνατό της.

Γ — *Ερώτημα 2*

24. Υπό το φως των απόψεων που ο γενικός εισαγγελέας La Pergola ανέπτυξε στις προτάσεις του στην υπόθεση Stöber και Piosa Pereira [16], όπου ισχυρίστηκε ότι στο άρθρο 8 Α της Συνθήκης εμπίπτει ακόμα και ο υπήκοος κράτους μέλους που δεν έχει ασκήσει το δικαίωμά του περί ελεύθερης κυκλοφορίας, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο λίαν στενός ορισμός που έχει

12 — Απόφαση της 3ης Μαΐου 1990 στην υπόθεση C-2/89, Kits van Heijningen (Συλλογή 1990, σ. I-1755).

13 — Προπαρατεθείσα απόφαση Krachi.

14 — Απόφαση της 16ης Μαρτίου 1978 στην υπόθεση 117/77, Pierik (Συλλογή τόμος 1978, σ. 297).

15 — Προπαρατεθείσα απόφαση Petit.

16 — Απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 1997 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-4/95 και C-5/95 (Συλλογή 1997, σ. I-511, σημείο 51 των προτάσεων).

δοθεί στο παράρτημα Ι, σημείο Ι, Γ, του κανονισμού όσον αφορά τα πρόσωπα που μπορούν να τυγχάνουν του ευεργετήματος του γερμανικού συστήματος οικογενειακών επιδομάτων πρέπει να αναθεωρηθεί ώστε να εφαρμόζεται επί δημοσίου υπαλλήλου ο οποίος ζητεί τη χορήγηση επιδομάτων που παρέχονται βάσει συστήματος άλλου εκτός του ειδικού για δημοσίους υπαλλήλους.

25. Περαιτέρω, η Επιτροπή θεωρεί ότι το άρθρο 77 του κανονισμού είναι περισσότερο σχετικό με την υπό κρίση υπόθεση απ' ό,τι το άρθρο 73. Το γερμανικό κείμενο του άρθρου 77 αναφέρεται μόνον στον «Rentner», ενώ η γερμανική νομοθεσία κάνει διάκριση μεταξύ δικαιούχων συντάξεως γήρατος του γενικού συστήματος (Rentner) και δικαιούχων συντάξεως γήρατος βάσει του συστήματος δημοσίων υπαλλήλων (Pensionäre). Όμως, το γαλλικό κείμενο κάνει λόγο για δικαιούχους pensions ή rentes. Δεδομένου ότι το άρθρο 77, παράγραφος 2, του κανονισμού προβλέπει ότι τα οικογενειακά επιδόματα πρέπει να καταβάλλονται από το υπεύθυνο για τη χορήγηση συντάξεως κράτος μέλος, και τούτο ασχέτως του τόπου κατοικίας του συνταξιούχου ή των τέκνων, το άρθρο αυτό πρέπει, όπως είναι επόμενο, να θεωρηθεί ως lex specialis σε σχέση με το άρθρο 73.

26. Επίσης, η Επιτροπή εξετάζει λεπτομερώς το ζήτημα αν ένας συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος μπορεί να τύχει του ευεργετήματος του άρθρου 77. Για τους λόγους που έχω προαναφέρει, δεν νομίζω ότι είναι ανάγκη να επαναλάβω τις εξηγήσεις σχετικά με την εφαρμοστέα γερμανική νομοθεσία που παρέχει η Επιτροπή προκειμένου να αποδείξει ότι ένας δημόσιος υπάλληλος διατηρεί την ιδιότητα αυτή και μετά τη συνταξιοδότησή του.

27. Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ένας συνταξιούχος αστυνομικός εξακολουθεί να παραμένει, όσον αφορά την αξίωση για χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων βάσει του άρθρου 77, δημόσιος υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού. Απαντώντας σε ερώτηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής είπε ότι το δικαίωμα που ο Kulzer αντλεί από το άρθρο 77 του κανονισμού δεν θίγεται από το άρθρο 4, παράγραφος 4, εφόσον η πρώτη διάταξη δεν αφορά άμεσα την ειδική σύνταξή του ως δημοσίου υπαλλήλου, αλλά μάλλον το δικαίωμα για οικογενειακό επίδομα που μπορεί γενικώς να χορηγείται σε κατοικούντα στη Γερμανία πρόσωπα.

IV — Ανάλυση

28. Η διαφορά της κύριας δίκης έχει κατ' ουσίαν ως αντικείμενο να διαπιστωθεί αν ο Kulzer δικαιούται, από πλευράς κοινοτικής νομοθεσίας και, ειδικότερα, βάσει του κανονισμού, καταβολών Kindergeld δυνάμει του BKGG για τη θυγατέρα του Stefanie, καταβολών οι οποίες, άλλως, δεν θα του χορηγούνταν καθόσον η θυγατέρα του θεωρείται ότι κατοικεί εκτός Γερμανίας. Επομένως, είναι χρήσιμο να αναδιατυπωθούν τα υποβληθέντα από το εθνικό δικαστήριο ερωτήματα και να εξετασθούν από κοινού σε τέσσερις φάσεις αναλύσεως:

i) Μπορεί, κατ' αρχήν, ένα πρόσωπο που ζητεί παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως να υπαχθεί στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού εάν το εν λόγω πρόσωπο ουδέποτε έζησε ή εργάστηκε σε άλλο εκτός του δικού του κράτος μέλος;

ii) Σε περίπτωση που στο πρώτο ερώτημα δοθεί καταφατική απάντηση, εμπίπτει ένα πρόσωπο που βρίσκεται στην κατάσταση του Kulzer στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, σύμφωνα με το άρθρο του 2 (και ειδικότερα την παράγραφό του 3);

iii) Σε περίπτωση που στο δεύτερο ερώτημα δοθεί καταφατική απάντηση, πληροί ένα πρόσωπο που βρίσκεται στην κατάσταση του Kulzer τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών ή επιδόματος εξαρτώμενου τέκνου βάσει του κανονισμού και, ειδικότερα, σύμφωνα με τα κεφάλαια 7 και 8 του τίτλου III αυτού; [17]

iv) Αν σε ένα από τα ανωτέρω ερωτήματα δοθεί αρνητική απάντηση, μπορεί ένα πρόσωπο που βρίσκεται στην κατάσταση του Kulzer να προβάλει δικαιώματα βάσει άλλων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων της Συνθήκης;

Α — Ο κανονισμός και ο μη διακινούμενος εργαζόμενος

29. Όπως το εθνικό δικαστήριο παρατηρεί στην διάταξή του περί παραπομπής, το Δικαστήριο έχει πολλάκις αποφανθεί ότι οι κανονισμοί που εκδίδονται προς εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων δεν εφαρμόζονται σε περιπτώσεις όπου όλα τα πραγματικά περιστατικά περιορίζονται στο έδαφος ενός και μόνον κράτους μέλους ή όπου δεν υφίσταται σύνδεσμος με κάποια από τις προβλεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο καταστάσεις [18]. Περαιτέρω, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, στο πλαίσιο ορισμένων από τις αποφάσεις αυτές, ότι η συλλογιστική αυτή αποκλείει από το ευεργέτημα του κανονισμού εργαζομένους οι οποίοι ουδέποτε άσκησαν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, ενώ πάντοτε εργάζονταν και κατοικούσαν στο δικό τους κράτος μέλος [19], πράγμα που επίσης συμβαίνει όσον αφορά τον Kulzer. Όμως, οι τελευταίες αποφάνσεις του Δικαστηρίου, προφανώς κατηγορηματικές, έγιναν όλες στο πλαίσιο περιστάσεων όπου το μέλος της οικογενείας που ζητούσε τη χορήγηση παροχών ή ασφαλιστικών πλεονεκτημάτων ήταν υπήκοος τρίτης χώρας μη έχων ουσιώδη δεσμό με άλλο κράτος μέλος.

30. Εξάλλου, τόσο ο τίτλος όσο και οι διατάξεις του κανονισμού, καθώς και η ερμηνεία τους από το Δικαστήριο, καταδεικνύουν ότι ο αναγκαίος σύνδεσμος με κάποια από τις προβλεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο καταστάσεις είναι δυνατό να προκύπτει κατ' άλλον τρόπο και όχι μόνο μέσω της φυσικής διακινήσεως ενός εργαζομένου. Όπως η Επιτροπή έχει επισημάνει στις παρατηρήσεις της, ο τίτλος του κανονισμού αναφέρεται στην εφαρμογή συστη-

17 — Το άρθρο 73 του κανονισμού βρίσκεται στο κεφάλαιο 7 του τίτλου III, ενώ το άρθρο 77 στο κεφάλαιο 8 του ίδιου τίτλου.

18 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Morson και Jhanjan, σκέψη 16, Zaoui, σκέψη 15, Koua Poirrez, σκέψη 11, και Petit, σκέψη 8. Αυτές οι κρίσεις του Δικαστηρίου έχουν σχέση, σε ορισμένες περιπτώσεις, με τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), και του κανονισμού (ΕΟΚ) 1251/70 της Επιτροπής, της 29ης Ιουνίου 1970, περί του δικαιώματος των εργαζομένων να παραμένουν στην επικράτεια κράτους μέλους μετά την άσκηση σ' αυτό ορισμένης εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 64), καθώς και, ή αντί αυτών, με τις διατάξεις του κανονισμού. Όμως, δεν θεωρώ αναγκαίο, όσον αφορά την υπό κρίση περίπτωση, να κάνω διάκριση μεταξύ των δύο χρησιμοποιουμένων διατυπώσεων.

19 — Απόφαση Morson και Jhanjan, σκέψη 17· απόφαση Zaoui, σκέψεις 15 και 16· απόφαση Koua Poirrez, σκέψη 15.

μάτων κοινωνικής ασφαλίσεως σε εργαζομένους και σε μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, οπότε αν ένα μέλος της οικογενείας εργαζομένου κατοικεί σε διαφορετικό κράτος μέλος, τούτο πρέπει κατ' αρχήν να καθιστά τις διατάξεις του κανονισμού εφαρμοστέες, τουλάχιστον όσον αφορά αξιώσεις για παροχές εκ μέρους ή για λογαριασμό αυτού του μέλους της οικογενείας. Επιπλέον, το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού προβλέπει ότι ο κανονισμός εφαρμόζεται επί μισθωτών οι οποίοι υπόκεινται ή υπόκειντο στη νομοθεσία *ενός* ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη καθώς και στα μέλη της οικογενείας τους και στους επιζώντες τους. Μολονότι υποστηρίχθηκε κατά το παρελθόν ότι η εφαρμογή του κανονισμού σε πρόσωπα ασφαλισμένα σε ένα μόνον κράτος μέλος αφορούσε απλώς διακινούμενους εργαζομένους οι οποίοι πάντοτε έξησαν σε άλλο κράτος μέλος εκτός του δικού τους [20], το Δικαστήριο έκλινε υπέρ μιας ευρύτερης ερμηνείας [21].

31. Με την απόφασή του Laumann, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, σύμφωνα με τον τίτλο και το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού, «η εφαρμογή του κανονισμού δεν περιορίζεται στους εργαζομένους ή στους επιζώντες των εργαζομένων που έχουν απασχοληθεί σε περισσότερα του ενός κράτη ή που απασχολούνται ή έχουν απασχοληθεί σε ένα κράτος ενώ κατοικούν ή έχουν κατοικήσει σε άλλο» [22]. Η υπόθεση εκείνη είχε σχέση με το δικαίωμα για γερμανική σύνταξη ορφανών ανηλίκων γερμανικής ιθαγενείας που ζούσαν στο Βέλγιο με τη μητέρα τους και τον Βέλγο πατριό τους, δικαίωμα που είλκαν από τον αποβιώσαντα πατέρα τους. Ούτε ο αποβιώσας πατέρας ούτε ο πατριός είχαν ποτέ εργαστεί σε κράτος άλλος εκτός του δικού τους κράτους μέλους, ενώ η μητέρα «ουδέποτε είχε εργαστεί και σαφώς δεν σκόπευε να ασκήσει επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα στο Βέλγιο, δεδομένου ότι είχε μετοικήσει στο Βέλγιο ύστερα από τον δεύτερο γάμο της, στην οικία του δεύτερου συζύγου της» [23]. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «ο κανονισμός εφαρμόζεται επίσης όταν η κατοικία σε άλλο κράτος μέλος δεν ήταν εκείνη του ίδιου του εργαζομένου αλλά ενός των επιζώντων αυτού» [24]. Οι επιζώντες στην υπόθεση εκείνη ήσαν οι ανήλικοι.

32. Τα πραγματικά περιστατικά στην υπό κρίση υπόθεση δεν διαφέρουν ουσιωδώς από αυτά της υποθέσεως Laumann. Η υπόθεση εκείνη αφορούσε συντάξεις ορφανών που, μολονότι χορηγούνταν κατά τρόπο άμεσο στο ίδιο το ορφανό, αποτελούσαν, όπως άλλες παροχές επιζώντος, «την προέκταση, κατά χρόνο, μιας προϋφιστάμενης εργασιακής σχέσεως η οποία έπαυσε να υπάρχει με τον θάνατο του εργαζομένου» [25]. Από την απόφαση του Δικαστηρίου καταφαίνεται ότι, όταν πληρούνται οι λεπτομερείς διατάξεις του άρθρου 78 του κανονισμού, ο ανήλικος ορφανός που κατοικεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από το δικό του μπορεί να απαιτήσει τη σχετική

20 — Αυτή υπήρξε η θέση της Επιτροπής και του γενικού εισαγγελέα Reischl στην προπαρατεθείσα υπόθεση Laumann· βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα στη σελίδα 289, καθώς και σκέψη 4 της αποφάσεως.

21 — Βλ., εκτός από τις προπαρατεθείσες αποφάσεις, την απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988 στην υπόθεση 313/86, Lenoir (Συλλογή 1988, σ. 5391), αναφορικά με το δικαίωμα για οικογενειακές παροχές βάσει του άρθρου 77 του κανονισμού όσον αφορά πρόσωπο το οποίο, αφού εργάστηκε μόνο στο δικό του κράτος μέλος και συνταξιοδοτήθηκε βάσει της εκεί νομοθεσίας, διακινήθηκε, ύστερα από τη συνταξιοδότησή του, σε άλλο κράτος μέλος· την προπαρατεθείσα και συνοπτικώς περιγραφείσα ανωτέρω απόφαση Kits van Heijningen και την απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 1996 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-245/94 και C-312/94, Hoever και Zachow (Συλλογή 1996, σ. I-4895), όπου κρίθηκε ότι το άρθρο 73 του κανονισμού εφαρμόζεται σε δύο ζεύγη Γερμανών τα οποία έξησαν στις Κάτω Χώρες και, για όσο χρόνο εργάζονταν, απασχολήθηκαν αποκλειστικώς στη Γερμανία.

22 — Σκέψη 5, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως.

23 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Reischl· βλ. επίσης σκέψη 4 της αποφάσεως.

24 — Σκέψη 5, τέταρτη περίπτωση, της αποφάσεως.

25 — Προπαρατεθείσα απόφαση Laumann, σκέψη 7, πέμπτη περίπτωση.

σύνταξη ορφανού δυνάμει της επαγγελματικής ή εμπορικής δραστηριότητας του αποβιώσαντος γονέα που είχε ασκηθεί αποκλειστικώς στο δικό του κράτος μέλος. Εξάλλου, ένας εν ζωή γονέας ο οποίος, όπως ο Kulzer, που εργάζεται ή εργάστηκε αποκλειστικώς στο δικό του κράτος μέλος και πληροί τις λεπτομερείς διατάξεις του κανονισμού που διέπει οικογενειακές παροχές και παροχές εξαρτώμενου τέκνου (άρθρα 73, 74 και 77), μπορεί να αξιώσει τέτοιες παροχές για το τέκνο που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος. Όμως, αν ο μόνος σύνδεσμος εργαζομένου με μια προβλεπόμενη από την κοινοτική νομοθεσία κατάσταση είναι η κατοικία του τέκνου του σε άλλο κράτος μέλος, το γεγονός αυτό δεν μπορεί, κατά την άποψή μου, να αποτελέσει επαρκή βάση για την εφαρμογή του κανονισμού επί παροχών άλλων εκτός των οικογενειακών παροχών καθώς και των επιδομάτων, εξαρτώμενου τέκνου και ορφανού.

33. Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Kracht [26]. Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο για διεκδίκηση επιδόματος τέκνου βάσει του BKGG από Γερμανό πατέρα τέκνων που ζούσαν μαζί με την Ιταλίδα μητέρα τους στην Ιταλία, όπου αυτή εργαζόταν. Καθώς φαίνεται, οι γονείς ουδέποτε εργάστηκαν εκτός των αντιστοίχων κρατών μελών καταγωγής τους. Το Δικαστήριο ερμήνευσε τις ασκούσες επιρροή διατάξεις του κανονισμού χωρίς να αναρωτηθεί σχετικά με τη δυνατότητά τους εφαρμογής επί των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως. Τα πραγματικά περιστατικά θα ομοίαζαν προς αυτά της υπό κρίση υποθέσεως αν, όπως επισήμανε το εθνικό δικαστήριο, η μητέρα της Stefanic είχε εργαστεί στη Γαλλία πριν από τον θάνατό της. Το στοιχείο αυτό δεν μου φαίνεται σημαντικό. Το γεγονός ότι η μητέρα στην υπόθεση Kracht εργάστηκε αποκλειστικώς στην Ιταλία, της οποίας ήταν υπήκοος, δεν προσθέτει τίποτα όσον αφορά την αξίωση του πατέρα, ο οποίος επίσης εργάστηκε αποκλειστικώς στο δικό του κράτος μέλος, να θεωρηθεί ότι δικαιούται, βάσει του κανονισμού, παροχών για το τέκνο του. Όπως και στην απόφαση Laumann, συνδετικό στοιχείο πρέπει να είναι η κατοικία του τέκνου σε κράτος μέλος διαφορετικό αυτού του μη διακινηθέντος εργαζομένου γονέα ο οποίος ζητεί οικογενειακές παροχές από το δικό του κράτος μέλος. Επιπλέον, πρόκειται για στοιχείο συνδεόμενο με κατάσταση προβλεπόμενη από την κοινοτική νομοθεσία, πράγμα που έχει άμεση σχέση με τις ζητούμενες παροχές.

34. Το κύρος του κανονισμού δεν θίγεται, κατά τη γνώμη μου, από το γεγονός ότι αυτός εφαρμόζεται επίσης σε ορισμένα πρόσωπα που δεν είναι, τα ίδια, διακινούμενοι κατά την έννοια του άρθρου 51 της Συνθήκης εργαζόμενοι. Με την απόφασή του Laumann, το Δικαστήριο υιοθέτησε, όπως έχω ήδη αναφέρει, ευρεία ερμηνεία όσον αφορά το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού [27]. Τούτο υπήρξε συνεπές με την ερμηνεία που είχε δοθεί στον πρόδρομο του κανονισμού, τον κανονισμό 3 του Συμβουλίου, της 25ης Σεπτεμβρίου 1958, περί της κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων [28]. Στην υπόθεση Singer [29], το Δικαστήριο ρωτήθηκε κατά πόσον μια διάταξη του κανονισμού αυτού θα μπορούσε εγκύρως να ερμηνευθεί ως παρέχουσα δικαίωμα παροχών στους επιζώντες εργαζομένου φονευθέντος σε ατύχημα εντός άλλου κράτους μέλους, όπου αυτός δεν ήταν διακινούμενος εργαζόμενος, ληφθέντος υπόψη ότι το μοιραίο ατύχημα δεν επήλθε ούτε κατά τη διάρκεια

26 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8.

27 — Πρβλ. την άποψη του γενικού εισαγγελέα Reischl.

28 — JO 1958, 30, σ. 561 (δεν έχει δημοσιευθεί ούτε στα αγγλικά ούτε στα ελληνικά).

29 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1965 στην υπόθεση 44/65 (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 201).

ούτε λόγω της εργασίας. Είναι χρήσιμο να παρατεθεί ακέραιο ένα χωρίο της αποφάσεως εκείνης:

«Το άρθρο 51 περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο που τιτλοφορείται "Εργαζόμενοι" και έχει ενταχθεί στον τίτλο ΙΙΙ ("Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων") του δευτέρου μέρους της Συνθήκης ("Τα θεμέλια της Κοινότητος"). Εφόσον η εγκαθίδρυση μιας όσο το δυνατόν πληρέστερης ελευθερίας της κυκλοφορίας των εργαζομένων κατατάσσεται μεταξύ των "θεμελίων" της Κοινότητας, αυτή συνιστά έτσι τον απώτερο σκοπό του άρθρου 51 και, για τον λόγο αυτό, αποτελεί αναγκαία συνάρτηση της εξουσίας που παρέχει στο Συμβούλιο. Δεν θα ήταν σύμφωνο προς αυτό το πνεύμα να περιοριστεί η έννοια του "εργαζομένου" μόνο στους "εν στενή εννοία" διακινουμένους εργαζομένους ή μόνο στις σχετικές με την άσκηση της εργασίας τους μετακινήσεις. Ουδόλως επιβάλλει το άρθρο 51 τέτοιες διακρίσεις, οι οποίες είναι εξάλλου δυνατό να καταστήσουν αδύνατη την εφαρμογή των εν λόγω κανόνων» [30].

35. Με την απόφασή του Entr'aide médicale κατά Assurances Générales, το Δικαστήριο διατύπωσε ένα κριτήριο εφαρμογής του κανονισμού 3, το οποίο, εκτός ορισμένων ελασσόνων τροποποιήσεων, εξακολουθεί να προσδιορίζει το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού: ο εν λόγω κανονισμός «εφαρμόζεται σε κάθε μισθωτό εργαζόμενο ή εξομοιούμενο με αυτόν και στους επιζώντες του που βρίσκονται σε μια από τις διεθνούς χαρακτήρα καταστάσεις που προβλέπει» [31].

36. Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν συντρέχει λόγος να εξεταστεί το επιχείρημα της Επιτροπής σύμφωνα με το οποίο, ανεξαρτήτως της εφαρμογής του άρθρου 51, θα ήταν δυνατή η εφαρμογή του κανονισμού βάσει του άρθρου 235, σε πρόσωπο ευρισκόμενο στην κατάσταση του Kulzer. Εν πάση περιπτώσει, είναι αβέβαιο εάν το επιχείρημα αυτό θα μπορούσε να ισχύσει στην υπό κρίση υπόθεση, δεδομένου ότι το άρθρο 235 προστέθηκε ως νομική βάση στον κανονισμό μόνον όταν το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του επεκτάθηκε στους μη μισθωτούς με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981 [32], και προφανώς δεν σκοπούσε να θίξει τα προϋφιστάμενα χαρακτηριστικά του κανονισμού [33].

37. Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, φρονώ ότι ένα πρόσωπο που ζητεί ασφαλιστικές παροχές μπορεί, κατ' αρχήν, να εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού έστω και αν ουδέποτε έχει ζήσει ή εργαστεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από το δικό του, όταν όλα τα ουσιώδη πραγματικά περιστατικά δεν περιορίζονται στο έδαφος αυτού του κράτους μέλους, όπως, π.χ., όταν το μέλος της οικογενείας για λογαριασμό του οποίου ζητούνται παροχές κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος.

30 — Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 206.

31 — Απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1969 στην υπόθεση 27/69 (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 143, σκέψη 4).

32 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981, περί επεκτάσεως στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος (ΕΕ 1981, L 143, σ. 1).

33 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Léger της 6ης Μαΐου 1997 στην υπόθεση C-20/96, Snares (Συλλογή 1997, σ. I-6057, I-6059, σημείο 71).

Β — *Εμπίπτει πρόσωπο ευρισκόμενο στην κατάσταση του Kulzer στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού βάσει του άρθρου του 2;*

38. Έτσι, ο Kulzer δεν αποκλείεται, κατ' αρχήν, από το να ζητήσει οικογενειακές παροχές στη Γερμανία για τέκνο που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος. Τούτο όμως δεν τον απαλλάσσει της υποχρεώσεως να αποδείξει ότι εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, όπως αυτό προσδιορίζεται στο άρθρο του 2. Ο Kulzer είναι συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος, το δε εθνικό δικαστήριο έχει ρητώς εκφράσει αμφιβολίες για το αν αυτός είναι δημόσιος υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή προσπάθησε να αποδείξει στις παρατηρήσεις της ότι ο Kulzer είναι δημόσιος υπάλληλος ή πρόσωπο το οποίο εξομοιούται, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, προς δημόσιο υπάλληλο, παραπέμποντας στις διατάξεις ορισμένων γερμανικών νόμων περί δημοσίας διοικήσεως. Δεν νομίζω ότι ενδείκνυται ή ότι παρίσταται ανάγκη να εξεταστούν τα ζητήματα αυτά στο πλαίσιο μιας αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Το εθνικό δικαστήριο έχει αναφέρει ότι ο Kulzer είχε το καθεστώς δημοσίου υπαλλήλου όταν υπηρετούσε ως αστυνομικός. Αν η αναφορά σε δημοσίους υπαλλήλους που γίνεται στο άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού μπορεί να νοηθεί — και νομίζω ότι μπορεί — ως παραπέμπουσα, σιωπηρώς, και σε συνταξιούχους δημοσίους υπαλλήλους, στερείται σημασίας το ζήτημα αν ο Kulzer διατηρεί αυτό το καθεστώς και βάσει της γερμανικής νομοθεσίας.

39. Πρώτον, σε τρεις αιτιολογικές σκέψεις του προοιμίου του κανονισμού γίνεται ειδική αναφορά στη θέση των συνταξιούχων και αυτών που ζητούν σύνταξη, στη χορήγηση παροχών γήρατος και στον υπολογισμό των συντάξεων. Δεύτερον, το κεφάλαιο 3 του τίτλου III του κανονισμού διέπει τη χορήγηση συντάξεων γήρατος και θανάτου για την περίπτωση προσώπων που έχουν υπαχθεί στη νομοθεσία δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών. Τα άρθρα 27 έως 33 και 77 του κανονισμού προβλέπουν διάφορα δικαιώματα για τους συνταξιούχους σε σχέση με παροχές ασθενείας και οικογενειακές παροχές. Επιπλέον, με την απόφασή του Pierik, το Δικαστήριο ερμήνευσε τον όρο «εργαζόμενος», που τότε χρησιμοποιούνταν στα άρθρα 1, στοιχείο α', και 22 (αναφορικά με παροχές ασθενείας για εργαζομένους) του κανονισμού, ως καλύπτοντα κάθε πρόσωπο που είναι ασφαλισμένο δυνάμει της νομοθεσίας περί κοινωνικών ασφαλίσεων κράτους μέλους, ασχέτως του αν ασκεί εμπορική δραστηριότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, «οι δικαιούχοι συντάξεως οφειλόμενης βάσει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών, ακόμα και αν δεν ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα, υπάγονται, λόγω της υπαγωγής τους σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, στις διατάξεις του κανονισμού που αφορούν τους "εργαζομένους", εκτός αν αποτελούν αντικείμενο ειδικών διατάξεων που θεσπίστηκαν γι' αυτούς» [34].

40. Νομίζω ότι είναι σαφές ότι ο κανονισμός πρέπει, κατ' αρχήν, να περιλαμβάνει και τους συνταξιούχους στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του, εφόσον αυτοί πληρούν τις ειδικές προϋποθέσεις του άρθρου 2. Όπως ακριβώς η έκφραση «μισθωτοί (...) που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών» του άρθρου 2, παράγραφος 1, καλύπτει σαφώς τους συνταξιούχους, το ίδιο πρέπει να ισχύει και σε σχέση με το άρθρο 2, παράγραφος 3, όσον αφορά τους «δημόσιους υπαλλήλους (...), κατά το μέτρο που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία του κράτους μέλους επί της οποίας έχει εφαρμογή ο παρών κανονισμός». Με την απόφασή του Van Poucke, το Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι το άρθρο 2, παρά-

34 — Προπαρατεθείσα απόφαση 182/78, Pierik, σκέψη 4.

γραφος 3, του κανονισμού δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενώς: αποτελεί μια «γενική διάταξη», οπότε οι δημόσιοι υπάλληλοι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αναφορικά με όλους τους τομείς εφόσον υπόκεινται ή υπόκειντο σε εθνική νομοθεσία αφορώσα έστω και έναν από τους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως επί των οποίων ισχύει ο κανονισμός, όπως αυτοί προσδιορίζονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1 [35]. Στην υπόθεση εκείνη, οι διατάξεις περί ιατρικής περιθάλψεως του γενικού βελγικού υποχρεωτικού ασφαλιστικού συστήματος κατ' ασθενείας και αναπηρίας μισθωτών [36] επεκτάθηκαν, μεταξύ άλλων, και στις ένοπλες δυνάμεις. Μολονότι καλυπτόταν ταυτόχρονα από ειδικό σύστημα ασφαλίσεως για δημοσίους υπαλλήλους επί του οποίου ετύγχανε εφαρμογής το άρθρο 4, παράγραφος 4, ο ενάγων, στρατιωτικός ιατρός, καλυπτόταν από τον κανονισμό [37].

41. Το γεγονός ότι δημόσιοι υπάλληλοι και εξομοιούμενα προς αυτούς πρόσωπα μπορεί να υπάγονται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ανάλογα με το κράτος μέλος, σε ειδικά συστήματα για δημοσίους υπαλλήλους, που αποκλείονται με το άρθρο 4, παράγραφος 4, του πεδίου εφαρμογής όσον αφορά παροχές του κανονισμού δεν εμποδίζει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το άρθρο 2, παράγραφος 3, αποτελεί γενική διάταξη σχετικά με το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Το άρθρο αυτό δεν πρέπει να ερμηνεύεται περισσότερο περιοριστικά απ' ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1. Ο αποκλεισμός των ειδικών συστημάτων για δημοσίους υπαλλήλους που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 4, δεν έχει σχέση με τα ιδιαίτερα καθήκοντα και ευθύνες των δημοσίων υπαλλήλων (όπως συμβαίνει με το άρθρο 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης), αλλ' απλώς λαμβάνει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά αυτών των συστημάτων [38]. Αυτή η συλλογιστική ισχύει επίσης για τον συνταξιούχο δημόσιο υπάλληλο όσον αφορά τη λήψη ειδικής συντάξεως δημοσίου υπαλλήλου ο οποίος, παρ' όλ' αυτά, υπόκειται στη γενική νομοθεσία σχετικά με έναν ή περισσοτέρους άλλους κινδύνους κοινωνικής ασφαλίσεως [39].

42. Πριν κλείσω το κεφάλαιο αυτό, θα ήθελα να θίξω εν συντομία το ζήτημα της δυνατότητας που έχει ο Kulzer να καλυφθεί επίσης από τον κανονισμό εφόσον θα θεωρούνταν ως επιζών της αποβιώσασας συζύγου του που έχει διαζευχθεί. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού περιλαμβάνει μεταξύ των προσώπων που καλύπτει και τους επιζώντες του μισθωτού ή μη μισθωτού που υπόκειντο στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών και ήσαν υπήκοοι ενός των κρατών μελών. Όπως προκύπτει από την απάντηση που έδωσε ο δικηγόρος του Kulzer σε γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου, η Kulzer εργάστηκε, μεταξύ του 1979 και της ημερομηνίας του θανάτου της, το 1987, στη Γερμανία και στη Γαλλία. Εφόσον τούτο επιβεβαιωθεί από το εθνικό δικαστήριο και εφόσον η Kulzer ήταν ασφαλισμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτεται από το

35 — Απόφαση της 24ης Μαρτίου 1994 στην υπόθεση C-71/93 (Συλλογή 1994, σ. I-1101, σκέψεις 9, 13 και 14). Κατ' αυτόν τον τρόπο το Δικαστήριο απέρριψε σιωπηρώς την άποψη που ο γενικός εισαγγελέας Capotorti είχε αναπτύξει στις προτάσεις του στην υπόθεση 129/78, Lohmann (απόφαση της 8ης Μαρτίου 1979, Συλλογή τόμος 1979/1, σ. 467, ειδικότερα σ. 475), όπου αυτός ισχυρίστηκε ότι το άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού «έχει τον χαρακτήρα κατ' εξαίρεση διατάξεως».

36 — Συστήματα ή μια νομοθεσία περιγράφονται ως «γενικά» στην εξέταση που ακολουθεί όταν ισχύουν επί κατηγορίας προσώπων ευρύτερης αυτών των εν ενεργεία ή συνταξιούχων δημοσίων υπαλλήλων και είναι σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού. Ο όρος δεν συνεπάγεται ότι το σύστημα εφαρμόζεται επί ολοκλήρου του πληθυσμού ούτε ότι το εν λόγω σύστημα καλύπτει όλους τους κινδύνους κοινωνικής ασφαλίσεως επί των οποίων εφαρμόζεται ο κανονισμός. Η έκφραση «ειδικά συστήματα» αναφέρεται μόνο στα ειδικά συστήματα για δημοσίους υπαλλήλους και εξομοιούμενα προς αυτούς πρόσωπα κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, του κανονισμού (και όχι, π.χ., στα ειδικά συστήματα που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2).

37 — Σκέψη 25 της αποφάσεως.

38 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1995 στην υπόθεση C-443/93, Βουγιούκας (Συλλογή 1995, σ. I-4033, σκέψη 20).

39 — Πρέπει επίσης να θεωρηθεί ότι, με την προπαρατεθείσα απόφασή του Van Poucke, το Δικαστήριο απέρριψε σιωπηρώς την αντίθετη άποψη του γενικού εισαγγελέα Capotorti που είχε αναπτύξει στην προπαρατεθείσα υπόθεση Lohmann, σ. 475 των προτάσεών του.

άρθρο 1, περίπτωση α', του κανονισμού, ο Kulzer θα μπορούσε να θεωρηθεί ως επιζών αυτής για την εφαρμογή του κανονισμού, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο ζ', αυτός ήταν «πρόσωπο που ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως επιζών από τη νομοθεσία δυνάμει της οποίας χορηγούνται οι παροχές». Ελλείψει συγκεκριμένων στοιχείων σχετικά με τον ορισμό που δίδει στον επιζώντα η γερμανική νομοθεσία περί κοινωνικών ασφαλίσεων όσον αφορά το ζήτημα αν αυτή μπορεί να επεκταθεί, ειδικότερα, στους επιζώντες συζύγου με τον οποίο είναι διαζευγμένοι, οφείλω να αφήσω το ζήτημα ανοικτό, μολονότι πρόκειται να εξετάσω την πιθανή του σημασία στο τέλος του επομένου κεφαλαίου.

43. Το συμπέρασμά μου είναι ότι, όταν ένας συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος υπόκειται ή υπόκεινταν στη νομοθεσία κράτους μέλους επί της οποίας εφαρμόζεται ο κανονισμός, για οποιονδήποτε από τους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, είναι πρόσωπο καλυπτόμενο από τον κανονισμό, έστω και αν λαμβάνει σύνταξη βάσει ειδικού συστήματος για δημοσίους υπαλλήλους.

Γ — *Πληροί ένα πρόσωπο όπως ο Kulzer τις απαιτήσεις για τη χορήγηση οικογενειακής παροχής ή επιδόματος τέκνου βάσει του κανονισμού και, ειδικότερα, βάσει των κεφαλαίων 7 και 8 του τίτλου III αυτού;*

44. Το επόμενο ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι αν ο Kulzer εμπίπτει στις διατάξεις του κανονισμού σχετικά με συγκεκριμένες παροχές — εν προκειμένω, οικογενειακή παροχή ή επίδομα εξαρτώμενου τέκνου.

45. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο Kulzer δικαιούται του επιδόματος τέκνου του BKGG βάσει του άρθρου 77 του κανονισμού. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής ανέπτυξε την άποψη, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, ότι αυτή η δυνατότητα του Kulzer δεν θίγεται από το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού, εφόσον το σύστημα BKGG εφαρμόζεται επί όλων των κατοίκων της Γερμανίας, ενώ το γεγονός ότι αυτός λαμβάνει ειδική σύνταξη δημοσίου υπαλλήλου δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή.

46. Όμως, η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη την προϋπόθεση του άρθρου 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', ότι δηλαδή ο συνταξιούχος που επικαλείται τη διάταξη αυτή προκειμένου να του χορηγηθούν παροχές, ασχέτως του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί το τέκνο του, πρέπει να λαμβάνει σύνταξη βάσει της *νομοθεσίας* κράτους μέλους. Ο όρος «νομοθεσία» προσδιορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο ι', του κανονισμού ως «προσδιορίζουσα, για κάθε κράτος μέλος, τους υφιστάμενους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και

κάθε άλλο μέτρο (...) που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2».

47. Ο όρος αυτός ερμηνεύθηκε στην απόφαση Lohmann [40], στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 77 του κανονισμού. Με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το γεγονός ότι το άρθρο 1, στοιχείο ι', παραπέμπει μόνο στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, δεν αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 4, πράγμα που εξηγείται από το ότι δεν παρίσταται ανάγκη να προσδιοριστεί αρνητικώς το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού διά της επαναλήψεως του ρητού αποκλεισμού των ειδικών συστημάτων για τους δημοσίους υπαλλήλους και τα εξομοιούμενα απ' αυτούς πρόσωπα [41]. Επομένως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η σύνταξη που οφείλεται δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνο κράτους μέλους, υπό την έννοια του άρθρου 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, δεν περιλαμβάνει τη σύνταξη που χορηγείται δυνάμει ενός ειδικού συστήματος δημοσίων υπαλλήλων ή των εξομοιουμένων προς αυτούς» [42].

48. Αυτή η ερμηνεία η οποία είναι, κατά την άποψή μου, ορθή πράγματι εμποδίζει τον Kulzer να επικαλεστεί το άρθρο 77 του κανονισμού. Επιπλέον, καταδεικνύει ότι η χρησιμοποίηση στο γερμανικό κείμενο του άρθρου 77 των όρων Rentner και Rente(n), που αποκλείουν τα πρόσωπα που λαμβάνουν συντάξεις δημοσίου υπαλλήλου [Pensionär(en)], δεν είναι εύστοχη [43]. Μολονότι αυτή η γλωσσικής φύσεως διάκριση δεν υφίσταται σε όλες τις γλωσσικές αποδόσεις [44], η χρήση του στη γερμανική επεκτείνει την επιβαλλόμενη από το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', προϋπόθεση σε όλες τις γλωσσικές αποδόσεις, ότι δηλαδή η σύνταξη οφείλεται βάσει της «νομοθεσίας» κράτους μέλους, όπως ο όρος αυτός ορίζεται στον κανονισμό.

49. Επομένως, θα εξετάσω το άρθρο 73 του κανονισμού, το οποίο θα επέτρεπε στον Kulzer να λάβει το επίδομα τέκνου του BKGG για την κατοικούσα στη Γαλλία θυγατέρα του αν αυτός μπορούσε να θεωρηθεί μισθωτός ή μη μισθωτός για τους σκοπούς της εφαρμογής του.

50. Όμως, το σημείο Ι, Γ, στοιχείο α', του παραρτήματος Ι του κανονισμού (στο εξής ο όρος «παράρτημα» περιλαμβάνει και το σημείο Ι, Γ, στοιχείο β') ορίζει αυστηρά τον μισθωτό για την εφαρμογή του άρθρου 1,

40 — Προπαρατεθείσα (στην υποσημείωση 35) απόφαση Lohmann.

41 — Σκέψη 3 της αποφάσεως.

42 — Σκέψη 6 και διατακτικό της αποφάσεως. Σύμφωνα με τον γενικό εισαγγελέα Lenz αυτή η ερμηνεία ήταν προφανής στην υπόθεση C-227/94, Olivieri-Coenen (απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 1995, Συλλογή 1995, σ. I-3301, σημείο 14 των προτάσεων).

43 — Το γερμανικό κείμενο του άρθρου 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού ορίζει: «Der Rentner, der nach den Rechtsvorschriften nur eines Mitgliedstaats Rente bezieht, erhält die Leistungen nach den Rechtsvorschriften des für die Rente zuständigen Staates». Το γαλλικό κείμενο ορίζει: «[Les prestations sont accordées (...) au titulaire d'une pension ou d'une rente due au titre de la législation d'un seul État membre, conformément à la législation de l'État membre compétent pour la pension ou la rente».

44 — Π.χ., ο όρος pension χρησιμοποιείται αδιακρίτως στην αγγλική και για τους δύο τύπους των παροχών γήρατος. Στα γαλλικά, μολονότι ο όρος «rente(s)» δεν μπορεί να εφαρμοστεί επί της συντάξεως δημοσίου υπαλλήλου, ο όρος «pension(s)» μπορεί να εφαρμοστεί είτε επί της συντάξεως δημοσίου υπαλλήλου είτε επί της συντάξεως βάσει γενικοτέρου συστήματος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η αναφορά του γαλλικού κειμένου του άρθρου 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', σ' έναν «titulaire d'une pension ou d'une rente» ουδόλως προδικάζει ούτε αναιρεί την προϋπόθεση ότι η εν λόγω παροχή οφείλεται «au titre de la législation d'un seul État membre».

στοιχείο α', σημείο ii, που εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου ο αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών, σύμφωνα με το κεφάλαιο 7 του τίτλου III, είναι Γερμανός. Το Δικαστήριο έχει προσφάτως αποφανθεί, με την απόφασή του Merino García, ότι μόνον οι εργαζόμενοι που είναι ασφαλισμένοι υποχρεωτικώς στο πλαίσιο ενός από τα μνημονευόμενα σ' αυτόν συστήματα δικαιούνται γερμανικών οικογενειακών παροχών σύμφωνα με αυτό το κεφάλαιο [45]. Αν επιτρεπόταν στον εργαζόμενο να στηριχθεί σε έναν από τους άλλους ορισμούς των «μισθωτών» που προβλέπονται στο άρθρο 1, στοιχείο α', προκειμένου να δικαιούται γερμανικών οικογενειακών παροχών, τούτο θα κατέληγε στο να στερείται κάθε αποτελεσματικότητας αυτή η διάταξη του παραρτήματος [46]. Στην διάταξή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, το εθνικό δικαστήριο ανέφερε ότι ο Kulzer δεν πληροί τις προβλεπόμενες στο παράρτημα προϋποθέσεις [47].

51. Το εθνικό δικαστήριο έθεσε το ερώτημα αν ο Kulzer μπορεί να παρακάμψει την αυστηρή διατύπωση του παραρτήματος επικαλούμενος το καθεστώς του ως δημοσίου υπαλλήλου σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού. Είναι αληθές ότι το άρθρο 2, παράγραφος 3, υπάγει τους δημοσίους υπαλλήλους στο γενικό προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού χωριστά από τους μισθωτούς και τους μη μισθωτούς, που διέπονται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, το οποίο, με τη σειρά του, ρητώς παραπέμπει στον ορισμό του άρθρου 1, στοιχείο α', και, κατ' αυτόν τον τρόπο, οπωσδήποτε, όταν πρόκειται για το κεφάλαιο 7 του τίτλου III, στο παράρτημα. Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι διαφεύγουν των περιορισμών του παραρτήματος και μπορούν κανονικώς να εμπίπτουν στις ευεργετικές διατάξεις, μεταξύ άλλων, του άρθρου 73 του κανονισμού.

52. Όμως, θα μπορούσα να κάνω ορισμένες παρατηρήσεις οι οποίες, κατά τη γνώμη μου, ανατρέπουν μοιραίως το επιχείρημα αυτό. Πρώτον, θα ήθελα να παρατηρήσω ότι ουσιώδεις διατάξεις του κανονισμού, όπως το άρθρο 73, δεν μνημονεύουν τους δημοσίους υπαλλήλους, υπ' αυτή τους την ιδιότητα. Από την απόφαση του Δικαστηρίου Van Poucke καταφαίνεται ότι η απασχόληση ως δημοσίου υπαλλήλου ενός προσώπου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού πρέπει να θεωρηθεί ως δραστηριότητα «μισθωτού» κατά την έννοια του κανονισμού [48]. Τούτο προκύπτει από το σύστημα της Συνθήκης, στο πλαίσιο του οποίου οι δημόσιοι υπάλληλοι θεωρούνται εργαζόμενοι, όσον αφορά την εξαίρεση του άρθρου 48, παράγραφος 4, καθώς και από το γεγονός ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι πληρούν τα αντικειμενικά κριτήρια που χαρακτηρίζουν τη σχέση εργασίας, της οποίας το ουσιώδες στοιχείο είναι ότι ένα πρόσωπο παρέχει υπηρεσίες για λογαριασμό και υπό τη διεύθυνση άλλου προσώπου έναντι αμοιβής [49]. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα δικαιώματα που ένας δημόσιος υπάλληλος αντλεί από το άρθρο 73 απορρέουν από το γεγονός ότι αυτός θεωρείται

45 — Απόφαση της 12ης Ιουνίου 1997 στην υπόθεση C-266/95 (Συλλογή 1997, σ. I-3279, σκέψη 24).

46 — Σκέψη 25 της αποφάσεως. Το Δικαστήριο υπέμνησε την προπαρατεθείσα απόφασή του Stöber και Piosa Pereira, σκέψεις 29 και 32, όπου κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα αναφορικά με την εφαρμογή του παρουσιάζοντος ανάλογη διάρθρωση παραρτήματος I, σημείο I, Γ, στοιχείο β', σχετικά με μη μισθωτούς.

47 — Το εθνικό δικαστήριο έκρινε επίσης ότι ο Kulzer δεν πληρούσε, εν πάση περιπτώσει, τις μνημονευόμενες στο άρθρο 1, στοιχείο α', σημεία i και ii, προϋποθέσεις. Όμως, οφείλω να παρατηρήσω ότι δεν συμμερίζομαι την προφανή άποψη του εθνικού δικαστηρίου ότι ο BKGG αποτελεί το μόνο εθνικό μέτρο κοινωνικής ασφαλίσεως που έχει σημασία, για τον απλό λόγο ότι τούτο είναι το μόνο κείμενο επί του οποίου ο Kulzer ζητεί να στηριχθεί. Δεν υπάρχει λόγος να συνεχίσω την περαιτέρω εξέταση, λαμβανομένης υπόψη της υπεροχής του παραρτήματος I, σημείο I, Γ, στοιχείο α', ενόψει του κεφαλαίου 7 του τίτλου III.

48 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 35, σκέψη 19.

49 — Σκέψη 17 της αποφάσεως. Το Δικαστήριο παρέθεσε τα κριτήρια που έχουν θεσπισθεί με την απόφασή του της 3ης Ιουλίου 1986 στην υπόθεση 66/85, Lawrie-Blum (Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψη 17).

μισθωτός. Όμως, για να υφίσταται τέτοια εξομοίωση πρέπει ο ενδιαφερόμενος να πληροί τον περιλαμβανόμενο στο παράρτημα ορισμό του μισθωτού ενόψει, μεταξύ άλλων, του άρθρου 73.

53. Δεύτερον, το παράρτημα δεν επηρεάζει το άρθρο 2, παράγραφος 1, κατά τρόπο ώστε να επιτρέπει την αντιπαράθεση της διατάξεως αυτής με το άρθρο 2, παράγραφος 3. Έχει άμεση σχέση με τις διατάξεις του κεφαλαίου 7 του τίτλου ΙΙΙ του κανονισμού, όπως το άρθρο 73, και παρακάμπτει τον συνήθη ορισμό των δύο όρων, μισθωτός και μη μισθωτός, που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 2. Έτσι, είναι δυνατόν ένας εργαζόμενος, που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεών του, να εξακολουθεί να είναι μισθωτός ή μη μισθωτός σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', σημεία i ή ii, πρώτη περίπτωση, ενόψει του άρθρου 2, παράγραφος 1, και, κατ' αυτόν τον τρόπο, γενικότερα, πρόσωπο καλυπτόμενο από τον κανονισμό. Μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος ζητήσει τη χορήγηση οικογενειακών παροχών βάσει του άρθρου 73 ή των συναφών του διατάξεων, θα ανακαλύψει ότι δεν πληροί τις ειδικές προϋποθέσεις του κεφαλαίου αυτού, όπως αυτές προβλέπονται στο παράρτημα.

54. Τρίτον, οι αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις Stöber και Piosa Pereira και Merino García δεν εκδόθηκαν βάσει του παραρτήματος και του άρθρου 1, στοιχείο α', λαμβανομένων υπόψη χωριστά από το άρθρο 73. Με την απόφασή του Stöber και Piosa Pereira, το Δικαστήριο έκρινε ότι, «εφόσον αρμόδιος φορέας για την χορήγηση των οικογενειακών παροχών είναι ένας γερμανικός φορέας, ο όρος "μη μισθωτός", *υπό την έννοια του άρθρου 73* του κανονισμού 1408/71, πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι καλύπτει *μόνον* τα πρόσωπα που πληρούν τις ειδικές προϋποθέσεις του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, δεύτερη περίπτωση, και του παραρτήματος I, μέρος I, σημείο Γ, στοιχείο β'» [50].

55. Εξ αυτού έπεται ότι ο Kulzer δεν μπορεί να ζητήσει οικογενειακή παροχή για τη θυγατέρα του βάσει του άρθρου 73 του κανονισμού, στηριζόμενος στο τυχόν καθεστώς του ως δημοσίου υπαλλήλου καλυπτομένου από τον κανονισμό [51]. Θα ήθελα ωστόσο να επανέλθω στο ζήτημα της δυνατότητας ότι δηλαδή ο Kulzer μπορεί να επικαλεστεί αυτό το καθεστώς του, θεωρούμενο, στη φάση αυτή, συγκυριακό, ως επιζών της αποθανούσης πρώην συζύγου του προκειμένου να στηρίξει τις εκ του κεφαλαίου 7 του τίτλου ΙΙΙ του κανονισμού αξιώσεις του.

56. Με την απόφασή του Hoever και Zachow το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, «αφού η χορήγηση ενός επιδόματος σαν το επίδομα ανατροφής [το οποίο είναι διαφορετικό του Kindergeld] προορίζεται να αντισταθμίσει τα οικογενειακά βάρη, δεν έχει σημασία σε ποιον γονέα θα χορηγηθεί το επίδομα αυτό» [52]. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, «όταν ένας μισθωτός υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους και ζει με την οικογένειά του σε άλλο κράτος μέλος, ο σύζυγός του δικαιούται εντός του κράτους απασχολήσεως, δυνάμει

50 — Σκέψη 34 της αποφάσεως, η υπογράμμιση είναι δική μου. Βλ. επίσης, υπό την ίδια έννοια, τη σκέψη 26 και το διατακτικό της αποφάσεως Merino García.

51 — Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, δεν χρειάζεται να εξετάσω το επιχείρημα της Επιτροπής σχετικά με την πιθανή εφαρμογή είτε του προγενέστερου είτε του τροποποιημένου κειμένου του άρθρου 76 του κανονισμού, μολονότι τα επιχειρήματα αυτά μου φαίνονται βάσιμα.

52 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 37. Το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει, στη σκέψη 33, σε συμφωνία με την απόφαση της 30ής Απριλίου 1996 στην υπόθεση C-308/93, Cabanis-Issarte (Συλλογή 1996, σ. I-2097), ότι η διάκριση μεταξύ προσωπικών δικαιωμάτων και παραγώγων δικαιωμάτων, που για πρώτη φορά έγινε με την απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1976 στην υπόθεση 40/76, Kermaschek (Συλλογή τόμος 1976, σ. 599), δεν ισχύει, κατ' αρχήν, στις οικογενειακές παροχές.

του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71, μιας παροχής όπως το επίδομα ανατροφής» [53].

57. Εφόσον τα μέλη οικογενείας και οι επιζώντες περιλαμβάνονται, μέσω του άρθρου 2, παράγραφος 1, στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, η ίδια συλλογιστική πρέπει να ισχύει και ως προς την αξίωση για το Kindergeld από τον επιζώντα σύζυγο προσώπου που πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 73 ή κάποιας από τις λοιπές διατάξεις του κεφαλαίου 7 του τίτλου III του κανονισμού. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Kulzer θα μπορούσε να τύχει του σχετικού ευεργετήματος αν αποδεικνυόταν ότι η αποβιώσασα πρώην σύζυγός του ήταν τέτοιος μισθωτός και υπόκειτο, κατά τον χρόνο του θανάτου της, στη γερμανική νομοθεσία περί κοινωνικών ασφαλίσεων. Το επαγγελματικό της παρελθόν παραμένει εισέτι ασαφές και πρέπει να ελεγχθεί από το εθνικό δικαστήριο. Αν αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εργασθείσα στη Γαλλία κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', του κανονισμού, αλλά ότι είχε προηγουμένως εργαστεί στη Γερμανία, από το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο με την απόφασή του Ten Holder [54], καταφαίνεται ότι αυτή εξακολούθησε να υπέκειτο στη γερμανική νομοθεσία μέχρι τον θάνατό της [55]. Αν αυτή θεωρούνταν ότι πληρούσε τις προϋποθέσεις του παραρτήματος κατά την ημέρα του θανάτου της, ο Kulzer θα μπορούσε να ζητήσει το Kindergeld για τη Stefanie βάσει του άρθρου 73, εφόσον εμπίπτει στο καθεστώς του επιζώντος συζύγου. Μολονότι δεν μπορώ να καταλήξω σε κάποιο συμπέρασμα επ' αυτής της πιθανής βάσεως όσον αφορά το δικαίωμα αυτό, ελπίζω ότι αυτή η ανάπτυξη μπορεί να χρησιμεύσει, σε σημαντικό βαθμό, ως πιθανή απάντηση στο ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου σχετικά με τη σημασία του επαγγελματικού παρελθόντος της αποβιώσασας μητέρας της Stefanie.

Δ — Μπορεί ένα πρόσωπο στη θέση του Kulzer να επικαλεστεί δικαιώματα βάσει άλλων διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων της Συνθήκης;

58. Η Επιτροπή υποστήριξε ότι το παράρτημα θα έπρεπε να θεωρηθεί ανίσχυρο υπό το φως των διατάξεων της Συνθήκης, στο μέτρο που αποκλείει ένα πρόσωπο που βρίσκεται στη θέση του Kulzer από το ευεργέτημα του άρθρου 73 του κανονισμού. Όμως, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφασή του Merino García ότι το άρθρο 73 του κανονισμού δεν παρέχει, αυτό καθαυτό, κανένα δικαίωμα για οικογενειακές παροχές, οι οποίες χορηγούνται βάσει σχετικών διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας

53 — Σκέψη 38 και διατακτικό της αποφάσεως.

54 — Απόφαση της 12ης Ιουνίου 1996 στην υπόθεση 302/84 (Συλλογή 1986, σ. 1821).

55 — Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', προστέθηκε στον κανονισμό, για να αναιρέσει τα αποτελέσματα της αποφάσεως Ten Holder, με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2195/91 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 1991, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 και του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 (ΕΕ L 206, σ. 2), που άρχισε να ισχύει από τις 29 Ιουλίου 1991. Επομένως, ο κανονισμός αυτός δεν έχει επίπτωση επί των κανόνων ουσίας που ίσχυαν το 1987 όταν η μητέρα της Stefanie απεβίωσε. Όμως, η κατάσταση θα ήταν διαφορετική αν αυτή θεωρούνταν ότι είχε οριστικώς παύσει κάθε επαγγελματική δραστηριότητα όταν μετέβη στη Γαλλία: βλ. αποφάσεις της 21ης Φεβρουαρίου 1991 στην υπόθεση C-140/88, Noij (Συλλογή 1991, σ. I-387) και στην υπόθεση C-245/88, Daalmeijer (Συλλογή 1991, σ. I-555).

όπως είναι ο BKGG [56]. Το Δικαστήριο συνέχισε ως εξής:

«Επιπλέον, στις περιπτώσεις που δεν καλύπτονται από το παράρτημα, το παράρτημα δεν συνεπάγεται την ανυπαρξία οποιουδήποτε δικαιώματος επί οικογενειακών παροχών για τους κοινοτικούς υπηκόους που εργάζονται στη Γερμανία και των οποίων τα τέκνα κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος. Συνεπώς (...) αν ο προσφεύγων της κυρίας δίκης απώλεσε το δικαίωμά του επί οικογενειακών παροχών (...) τούτο οφείλεται στην εφαρμογή των διατάξεων του BKGG, και όχι του παραρτήματος του κανονισμού.» [57]

59. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν δυνατός ο εντοπισμός οποιουδήποτε στοιχείου που να θίγει το κύρος του παραρτήματος [58]. Περαιτέρω, όσον αφορά το πιθανό επιχείρημα περί του κύρους του περιορισμού του άρθρου 77 του κανονισμού σχετικά με τα δικαιώματα των δικαιούχων ειδικών συντάξεων δημόσιας υπηρεσίας, το Δικαστήριο, με την απόφασή του Βουγιούκας [59], αποφάνθηκε ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού αφήνει σημαντικό κενό στον κοινοτικό συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως και ότι, καθώς δεν εισάγει κανένα συντονιστικό μέτρο στον τομέα αυτόν ύστερα από το πέρας της μεταβατικής περιόδου αναφορικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, το Συμβούλιο ουδόλως έχει εκπληρώσει την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 51 της Συνθήκης [60]. Όμως, τούτο δεν θίγει το κύρος του άρθρου 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, εφόσον το Συμβούλιο, ενόψει της ευρείας διακριτικής εξουσίας που διαθέτει αναφορικά με την επιλογή των πλέον καταλλήλων μέτρων για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 51 της Συνθήκης, εξακολουθούσε να είναι ελεύθερο, για τη διασφάλιση του συντονισμού των ειδικών συστημάτων δημοσίων υπαλλήλων, να μην ακολουθήσει, τουλάχιστον όσον αφορά ορισμένα θέματα, τον μηχανισμό που προβλέπει επί του παρόντος ο κανονισμός [61].

60. Με την απόφασή του Merino García, το Δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα αν το άρθρο 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης αποκλείει την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας η οποία, λόγω ορισμένων περιστάσεων (αναφορικά με περιόδους αδείας άνευ αποδοχών, κατά τη διάρκεια συνεχιζόμενης εργασιακής σχέσεως), είχε ως αποτέλεσμα τη μη χορήγηση του Kindergeld σε μισθωτό του οποίου τα τέκνα κατοικούσαν σε άλλο κράτος μέλος, και τούτο ενώ οι μισθωτοί των οποίων τα τέκνα κατοικούσαν στο οικείο κράτος δικαιούνταν το Kindergeld. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η σχετική με την κατοικία προϋπόθεση του άρθρου 2, παράγραφος 5, του BKGG συνιστούσε συγκεκαλυμμένη δυσμενή διάκριση, εφόσον, όσον αφορά κυρίως τους διακινούμενους εργαζομένους, τίθεται το πρόβλημα των μελών οικογενείας που κατοικούν εκτός του υπεύθυνου για την καταβολή παροχών κράτους μέλους και εφόσον η δικογραφία δεν περιελάμβανε

56 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 45, σκέψη 29.

57 — Σκέψη 30 της αποφάσεως.

58 — Σκέψη 31.

59 — Προπροπαρατεθείσα στην υποσημείωση 38.

60 — Σκέψεις 31 και 34 της αποφάσεως. Στη σκέψη 33 το Δικαστήριο αναφέρθηκε στην πρόταση της Επιτροπής για τροποποιητικό του κανονισμού αυτού κανονισμό σκοπούντα, μεταξύ άλλων, στο να υπαχθούν τα ειδικά συστήματα δημοσίων υπαλλήλων στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής (ΕΕ 1992, C 46, σ. 1.)

61 — Σκέψη 35.

κανένα στοιχείο ικανό να δικαιολογήσει αντικειμενικά αυτή τη διαφορετική μεταχείριση. Έτσι, η εφαρμογή του υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως εκείνης ήταν αντίθετη προς το άρθρο 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης [62].

61. Όμως, η ίδια συλλογιστική δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση, καθώς ο Kulzer ούτε είναι ούτε υπήρξε ποτέ διακινούμενος εργαζόμενος. Ούτε μπορεί να ισχυριστεί ότι υπήρξε θύμα δυσμενούς διακρίσεως ως διακινούμενος εργαζόμενος, και τούτο μολονότι, όπως πολλοί τέτοιου είδους εργαζόμενοι, συντηρεί τέκνο σε άλλο κράτος μέλος, ούτε ότι το άρθρο 2, παράγραφος 5, του BKGG τον αποτρέπει από την άσκηση του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας, εφόσον κάτι τέτοιο θα διέκοπτε πιθανότατα τον σύνδεσμό του με το γερμανικό σύστημα βάσει του οποίου ζητεί το Kindergeld.

62. Στον Kulzer απομένει η δυνατότητα, προς αντίκρουση της σχετικής με την κατοικία προϋποθέσεως του άρθρου 2, παράγραφος 5, του BKGG, να επικαλεστεί, δυνάμει της καταστάσεως της θυγατέρας του, το δικαίωμα κάθε πολίτη της Ενώσεως να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών όπως προβλέπεται στο άρθρο 8 Α της Συνθήκης. Τούτο αποτελεί ένα μεγάλο και νέο πρόβλημα. Θα οδηγούσε στο να τεθεί το ερώτημα αν η ουσία του άρθρου 8 Α της Συνθήκης είναι ότι τούτο αποκλείει το άμεσο αποτέλεσμα εθνικών κανόνων που περιορίζουν ή περιπλέκουν, έστω και έμμεσα, την άσκηση των ελευθεριών που το άρθρο αυτό διακηρύσσει [63]. Κατά την εξέταση των ζητημάτων αυτών, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, μεταξύ άλλων, οι υφιστάμενες οδηγίες που παρέχουν δικαιώματα διαμονής στους κοινοτικούς υπηκόους καθώς και το ζήτημα αναφορικά με το αν οι σχετικές προϋποθέσεις είναι πάντοτε οι κατάλληλες και εξακολουθούν να ισχύουν κατά την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών [64]. Όμως, το πρόβλημα αυτό είναι καθαρά υποθετικό εν προκειμένω, λόγω της μη προσκομίσεως σχετικών στοιχείων στο Δικαστήριο. Το εθνικό δικαστήριο δεν έχει αναφέρει αν ο Kulzer πληρούσε, κατ' άλλον τρόπο, τις απαιτήσεις του BKGG, σχετικά με τη Stefanie, σε περίπτωση που δεν θα ήταν δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 5, του BKGG, κατά ή μετά την 1η Νοεμβρίου 1993, ημερομηνία θέσεως σε ισχύ της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Κατά την ημερομηνία εκείνη, η Stefanie ήταν ήδη 18 ετών, οπότε ο πατέρας της θα δικαιούνταν του Kindergeld μόνον αν αυτή ήταν άνεργη ή εξακολουθούσε να σπουδάζει. Λόγω της ίδιας ελλείψεως πραγματικών στοιχείων, το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να διαπιστώσει αν αυτή καλύπτεται από τις οδηγίες σχετικά με το δικαίωμα διαμονής, πράγμα που θα μπορούσε να έχει επίπτωση

62 — Σκέψεις 33, 35 και 36 της αποφάσεως. Προκειμένου περί της συγκεκριμένης θέσεως των διακινούμενων εργαζομένων και των οικογενειών τους, το Δικαστήριο παρέθεσε την απόφασή του της 15ης Ιανουαρίου 1986 στην υπόθεση 41/84, Pinna (Συλλογή 1986, σ. 1, σκέψη 24).

63 — Αυτή είναι, κατ' ουσίαν, η άποψη του γενικού εισαγγελέα La Pergola, όπως τη διατύπωσε στο σημείο 51 των προτάσεών του στην προπαρατεθείσα υπόθεση Stöber και Piosa Pereira. Το ζήτημα αυτό πρέπει να διακριθεί από εκείνο που εξέτασε ο ίδιος γενικός εισαγγελέας στις προτάσεις του της 1ης Ιουλίου 1997 στην υπόθεση C-85/96, Martínez Sala, όπου κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο πολίτης της Ενώσεως που κατοικεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από το δικό του εμπίπτει, δυνάμει του άρθρου 8 Α, στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης και, επομένως, δικαιούται να τύχει της απευθείας εφαρμοζομένης αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που προβλέπεται στο άρθρο 6. Βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Léger στην υπόθεση C-214/94, Boukhalfa (απόφαση της 30ής Απριλίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-2253, σημείο 63). Το Δικαστήριο δεν έχει μέχρι σήμερα ερμηνεύσει το άρθρο 8 Α της Συνθήκης.

64 — Βλ., σχετικά με πρόσωπα που δεν καλύπτονται από τον τίτλο ΙΙΙ της Συνθήκης, την οδηγία 90/365/ΕΟΚ, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των μισθωτών και μη μισθωτών εργαζομένων που έχουν παύσει την επαγγελματική τους δραστηριότητα (ΕΕ 1990, L 180, σ. 28)· την οδηγία 90/364/ΕΟΚ, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής (ΕΕ 1990, 180, σ 26) και την οδηγία 93/96/ΕΟΚ, της 29ης Οκτωβρίου 1993, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών (ΕΕ 1993, L 317, σ. 59).

στην έκδοση αποφάσεως σχετικά με το αποτέλεσμα του άρθρου 8 Α. Ελλείψει υποβολής ερωτήματος από το εθνικό δικαστήριο, προβολής σχετικού επιχειρήματος ενώπιον του Δικαστηρίου ή επικλήσεως των αναγκαίων πραγματικών στοιχείων προκειμένου να προσδιοριστεί αν, και υπό ποιες περιστάσεις, θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής το άρθρο 8 Α της Συνθήκης, δεν κρίνω σκόπιμο να εξετάσω το πρόβλημα αυτό.

V — Πρόταση

63. Υπό το φως των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθέντα από το Bundessozialgericht προδικαστικά ερωτήματα ως εξής:

1) Ένα πρόσωπο που ζητεί τη χορήγηση παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως μπορεί, κατ' αρχήν, να εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, και όπως τροποποιήθηκε περαιτέρω με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3427/89 του Συμβουλίου, της 30ής Οκτωβρίου 1989, έστω και αν το εν λόγω πρόσωπο ουδέποτε έζησε ή εργάστηκε σε κράτος μέλος διαφορετικό από το δικό του, εφόσον όλα τα πραγματικά περιστατικά δεν περιορίζονται στο έδαφος αυτού του κράτους μέλους, όπως, π.χ., όταν το μέλος της οικογενείας για το οποίο ζητούνται παροχές κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος.

2) Σε περίπτωση που συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος υπόκειται ή υπόκειτο στη νομοθεσία κράτους μέλους επί της οποίας εφαρμόζεται ο κανονισμός 1408/71 όσον αφορά τους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, αυτός καλύπτεται από τον κανονισμό έστω και αν λαμβάνει σύνταξη βάσει ειδικού συστήματος για τους δημοσίους υπαλλήλους.

3) Ένας συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος ο οποίος καλύπτεται από τον κανονισμό 1408/71, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, δεν δικαιούται οικογενειακών παροχών για μέλη της οικογενείας του τα οποία κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος αν δεν πληροί τις προϋποθέσεις του παραρτήματος Ι, σημείο Ι, Γ, στοιχείο α'.

4) Δεν εντοπίστηκε κανένα στοιχείο που να μπορεί να θίξει το κύρος του παραρτήματος Ι, σημείο Ι, Γ, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71.